

SOL, I DE DOL

(París, dimecres, 20 de gener de 2011)

Després-ahir no, l'altre, va faltar mon pare a l'Hospital La Fe de València. Després-ahir, el vam soterrar a Meliana, el nostre poble. Avui, immersit en l'atzucac més fosc de ma vida, he de viatjar als Estats Units per passar-hi quatre mesos a la Brown University de Providence, Rhode Island. Ni en el meu pitjor malson podia imaginar un fet lligat a l'altre. L'un, que tanca l'etapa més important de la meua existència. L'altre, que potser n'obri una de nova.

He eixit de l'aeroport de Manises a les set en punt del matí cap a la capital francesa, on ara espere el vol a Boston, Massachusetts. M'he alçat a les quatre de la matinalda, allà, a Massalfassar, quasi sense agafar el son en tota la nit. Tinc el cap farcit d'emocions que es barregen sense govern. L'aventura americana que incie era prou per a un temperament com el meu, avesat a la vida pautada, sense grans sobresalts. La preparació de les classes, la residència per primera vegada en una ciutat diferent de la meua, i els incòmodes tràmits administratius m'han tingut marejat les darreres setmanes. La malaltia i el traspàs abrupte de mon pare no entraven ni en la més negra de les previsions.

I, tanmateix, sense temps per a pensar-ho, ara em trobe a París, en un aeroport impersonal, i mon pare és mort i enterrat, allà, a Meliana, enmig de l'horta de València. Ha

sobreviscut un any a ma mare, que va faltar el segon dia de Nadal de l'any passat després de moltes privacions. En faltar la mare, mon pare va entrar en un cara avall sense aturador. Com si haguera esperat que la mare no el necessitara per ocupar-se de la pròpia salut. Tenia ben guanyat un temps de descans després d'acompanyar-la amb dedicació absoluta fins a la darrera hora. Però els darrers mesos no s'ha estat de metges i d'hospitals que li han convertit la vida en un autèntic esbarzer de molèsties. El Nadal passat, un any just després del traspàs de la mare, encara vam dinar tots plegats i va tenir el detall d'estrenar els néts amb dedicatòries personals, talment un comiat il·lustrat. Un dinar tristíssim, però vull pensar que el pas del temps l'endolcirà en la memòria. Els xiquets tindran aquell record personal del iaio. Després ja no ha sigut ell. El vam ingressar el dia de Reis i va faltar el dia de Sant Antoni, l'únic sant que hem celebrat sempre en la família. No va eixir de l'hospital. Les coses es van complicar l'una darrere de l'altra fins que el dia disset, poc abans del migdia, va tenir una parada cardiorespiratòria. Els darrers dies era totalment conscient del compromís vital que tenia davant. No va perdre l'esme mai. El seu sentit de la discreció facilitava la vida a tots aquells que l'envoltàvem. Al personal de l'hospital, als meus germans i a mi. També era ben conscient de la meua marxa als Estats Units. Em preguntava si ja ho tenia tot a punt i, sobretot, si hi tindria companyia.

Aquells dies, mentre li feia companyia a l'habitació 302 del Pavelló de Medicina interna, jo em torturava amb un doble lligam emocional que em tenalla davant de les situacions difícils. Havia d'acompanyar mon pare en la fase final d'una vida a penes viscuda. Però no podia deixar passar la devoció i la responsabilitat que havia contret

amb la Brown University i amb el professor Enric Bou, que havia tingut l'amabilitat de proposar-m'hi l'estada. El darrer cap de setmana va ser especialment dur. Mon pare havia entrat en una fase dolorosa i passava hores adormit pels calmants que li subministraven els facultatius. Vaig passar tot el dissabte amb ell, que només obria els ulls per demanar que li injectaren morfina. Al tercer despertar, a mitjan vesprada, vaig tenir la certesa que mon pare no eixiria de l'hospital. Dijous següent, avui mateix, jo havia d'emprendre el vol als Estats Units. Dimecres, ahir, m'hauria d'haver acomiadat en la pitjor de les condicions. Què li podia dir? Com el podia deixar? No hi va haver més cavil·lacions perquè mon pare ja ho devia tenir tot ben pensat. Com ha fet sempre, va evitar que jo haguera de prendre cap decisió traumàtica. Dilluns al matí, tres dies abans de la meua partida, es va morir perquè jo poguera acompanyar-lo al cementeri, enterrar-lo en companyia de ma mare, i anar-me'n sense haver de triar. Ha estat una persona bona en el millor sentit de la paraula, un autèntic brigadista de la proximitat, sempre pendent de les nostres necessitats. Per descomptat, a compte de deixar pel camí les pròpies expectatives sense una queixa. Quan intentaves agrair-li un detall de forma explícita, solia contestar amb alguna de les frases fetes que tenia sempre a punt: «El llaurador de bona gana que ho fa». Ara, ací estic, a l'aeroport Charles de Gaulle, fent temps per a embarcar, amerat d'imatges de mon pare que van i vénen entre el feix d'esperances incertes que m'esperen. És una situació desassossegant, ambivalent. Al capdavall, la pèrdua del pare forma part de la *invenció de la solitud* de què parlava Paul Auster en aquell magnífic llibre que va començar a escriure precisament el dia de la mort del seu progenitor.

M'hauria agradat que mon pare tinguera una vida de més

amplària de compàs. Segurament ha viscut com li ha permès la seua manera de pensar. O com ha pogut, que cadascú sap com dibuixa el seu perfil biogràfic. Son pare i sa mare van ajudar-lo més aviat poc, o gens. Ningú no perd una guerra impunement. Les conseqüències són diàfanes encara entre nosaltres, els fills i els néts dels perdedors de la Guerra Civil. El punt de partida no ha estat el mateix per a tota la meua generació. Les oportunitats posteriors, tampoc. El meu avi va ser condemnat a catorze anys de presó amb acusacions de gent embrutida que no van ser provades mai. En va eixir abans, però va fugir a França per raons no del tot clares tampoc. *«A Robles se le detuvo para ejecutarle y, por perverso que parezca, era su ejecución la que debía convertirse en la principal prueba de su traición. No se fusiló a un traidor: se fusiló a un hombre para hacer de él un traidor»*, va escriure Ignacio Martínez de Pisón en *Enterrar a los muertos*. Mon pare tenia un germà per baix i la mare no tenia treball. Mon pare va haver de fer de cap de família amb catorze anys. Després del servei militar ja va començar a festejar amb ma mare, que també era filla de republicans. El meu avi matern havia estat alcalde de republicà del nostre poble pel partit autonomista de Vicent Blasco Ibáñez. El germà major de ma mare, mon tio Cándido, va morir al front de La Puebla de Valverde, possiblement sota les bombes de la Legió Còndor, els nazis alemanys que ajudaven els colpistes espanyols. No es van ajuntar dues bones herències, com sol passar en les famílies de dretes, sinó més aviat el contrari. Van casar-se quan van poder perquè el germà de mon pare li havia demanat emprats uns diners –que mon pare estalviava per al casament– però no li’ls va tornar mai. El casament es va haver d’endarrerir uns anys.

Ací, a París, com el poeta J. V. Foix, sol, i de dol, em fa

l'efecte que estic a punt de viure un dia sense retorn. *The first day of the rest of your life*, diuen els anglòfons. Vés a saber. El vetlatori al tanatori i el soterrar al cementeri de Meliana van posar un punt àlgid difícil d'oblidar. Mon pare i la nostra família són molt coneguts al poble i a la rodalia i, per tant, ens ha acompanyat moltíssima gent, cosa d'agrair. Tinc el cos somogut com mai. No sé com aniran les coses a partir d'avui, però res no serà igual que despús-ahir no, l'altre. Què no donaria jo per alçar el telèfon i dir-li que ja estic instal·lat a Providence i que els vols han anat la mar de bé. I ell em preguntaria, de seguida, per l'oratge i la companyia. I demanaria si havia de fer res a la casa de Meliana o a la de Massalfassar i, sobretot, que m'abrigara si feia fred. I, en efecte, ara fa un fred gèlid, interior, en aquest aeroport estrany on ara em trobe.